

Kohtulahendite kogumik

EUROOPA KOHTU OTSUS (neljas koda)

9. november 2023*

Eelotsusetaotlus – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Selliste otsuste tunnustamine, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende teises liikmesriigis täideviimise eesmärgil – Raamotsus 2008/909/JSK – Artikli 3 lõige 4 ja artikkel 8 – Täitmisest keeldumine – Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 47 teine lõik – Põhiõigus õiglasele kohtulikule arutamisele sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus – Süsteemsed või üldised puudused kohtuotsuse teinud liikmesriigis – Kaheetapiline kontroll – Liikmesriigi poolt tingimisi mõistetud vabadusekaotusliku karistuse täitmisele pööramine – Selle karistuse täideviimine teise liikmesriigi poolt

Kohtuasjas C-819/21,

mille ese on ELTL artikli 267 alusel Landgericht Aacheni (Aacheni esimese astme kohus, Saksamaa) 6. detsembri 2021. aasta otsusega esitatud eelotsusetaotlus, mis saabus Euroopa Kohtusse 22. detsembril 2021, menetluses

Staatsanwaltschaft Aachen

menetluses osales:

M. D.,

EUROOPA KOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president C. Lycourgos, kohtunikud O. Spineanu-Matei, J.-C. Bonichot (ettekandja), S. Rodin ja L. S. Rossi,

kohtujurist: N. Emiliou,

kohtusekretär: A. Calot Escobar,

arvestades kirjalikku menetlust,

arvestades seisukohti, mille esitasid:

- Madalmaade valitsus, esindajad: M. K. Bulterman ja C. S. Schillemans,
- Poola valitsus, esindaja: B. Majczyna,

* Kohtumenetluse keel: saksa.

– Euroopa Komisjon, esindajad: S. Grünheid ja K. Herrmann,
olles 4. mai 2023. aasta kohtuistungil ära kuulanud kohtujuristi ettepaneku,
on teinud järgmise

otsuse

- 1 Eelotsusetaotlus käsitleb seda, kuidas tõlgendada nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil (ELT 2008, L 327, lk 27), muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24) (edaspidi „raamotsus 2008/909“), artikli 3 lõiget 4 ja artiklit 8 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „harta“) artikli 47 teise lõiguga.
- 2 Taotlus on esitatud kohtumenetluses, milles esitati taotlus tunnustada ja täita Saksamaal kohtuotsus, millega Poola kohus oli mõistnud M. D-le kuue kuu pikkuse vangistuse.

Õiguslik raamistik

- 3 Raamotsuse 2008/909 põhjendused 5 ja 13 on sõnastatud järgmiselt:
„(5) Kriminaalmenetluste menetlusõigused on oluline element vastastikuse usalduse tagamiseks liikmesriikidevahelises õigusalasest koostöös. Liikmesriikide vahelised suhted, mida iseloomustab eriline vastastikune usaldus teiste liikmesriikide õigussüsteemide vastu, võimaldavad väljaandja riigi ametiasutuste tehtud otsuste tunnustamist täidesaatva riigi poolt. Seega tuleks ette näha kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste täideviimist käsitlevates Euroopa Nõukogu dokumentides sätestatud koostöö edasiarendamine, eelkõige kui kohtuotsus puudutab liidu kodanikke, kellele on teises liikmesriigis määratud vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede. Olenemata vajadusest tagada süüdimõistetud isikule asjakohased kaitsemeetmed, ei peaks tema menetluses osalemine olema enam sõltuv sellest, et iga juhtumi korral nõutakse tema nõusolekut kohtuotsuse edastamiseks teisele liikmesriigile selle tunnustamiseks ning määratud karistuse täideviimiseks.
[...]
(13) Käesolev raamotsus austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse Euroopa Liidu lepingu artiklis 6 ning mis on leidnud kajastamist Euroopa Liidu põhiõiguste hartas, eelkõige selle VI peatükis. Käesolevat raamotsust ei tuleks tõlgendada piiranguna otsuse täideviimisest keeldumiseks, kui on objektiivne alus arvata, et karistuse eesmärgiks on karistada isikut soo, rassi, usu, etnilise kuuluvuse, rahvuse, keele, poliitiliste vaadete või seksuaalse sättumuse alusel, või et see kahjustaks selle isiku olukorda mis tahes eespool nimetatud asjaoludel.“

4 Raamotsuse artiklis 3 „Eesmärk ja reguleerimisala“ on sätestatud:

1. Käesoleva raamotsuse eesmärgiks on kehtestada eeskirjad, mille kohaselt liikmesriigil, selleks et hõlbustada süüdimõistetud isiku sotsiaalset rehabilitatsiooni, tuleb tunnustada kohtuotsust ja viia mõistetud karistus täide.

2. Käesolevat raamotsust kohaldatakse juhul, kui süüdimõistetud isik on väljaandjariigis või täidesaatvas riigis.

[...]

4. Käesolev raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse aluspõhimõtteid, mis on kirja pandud Euroopa Liidu lepingu artiklis 6.“

5 Raamotsuse artiklis 4 „Kohtuotsuse ja tunnistuse teise liikmesriiki edastamise kriteeriumid“ on sätestatud:

„1. Tingimusel, et süüdimõistetud isik on väljaandjariigis või täidesaatvas riigis, ning tingimusel, et see isik on andnud oma nõusoleku, kui see on artikli 6 kohaselt nõutav, võib kohtuotsuse koos tunnistusega, mille tüüpvorm on esitatud I lisas, edastada ühte järgmistest liikmesriikidest:

a) liikmesriiki, mille kodanik süüdimõistetud isik on ja kus ta elab, või

b) liikmesriiki, mille kodanik isik on ja kuhu süüdimõistetud isik kohtuotsuses või kohtuotsusega seonduvas kohtu- või haldusotsustuses või muus meetmes sisalduva väljasaatmis- või piirile tagasisaatmise meetme alusel välja saadetakse ning mis ei ole liikmesriik, kus ta elab, või

c) mis tahes liikmesriiki, mis ei ole punktis a või b nimetatud liikmesriik, kelle pädev asutus on nõus kohtuotsuse ja tunnistuse edastamisega sellesse liikmesriiki.

[...]“.

6 Raamotsuse artiklis 8 „Kohtuotsuse tunnustamine ja karistuse täideviimine“ on ette nähtud:

„1. Täidesaatva riigi pädev asutus tunnustab artikli 4 kohaselt ning artiklis 5 sätestatud korras edastatud kohtuotsust ja võtab viivitamata vajalikud meetmed karistuse täideviimiseks, välja arvatud juhul, kui ta otsustab tugineda mõnele artiklis 9 sätestatud mittetunnustamise või täideviimisest keeldumise põhjusele.

[...]“.

7 Raamotsuse 2008/909 artiklis 9 „Mittetunnustamise või täideviimisest keeldumise põhjused“ on ette nähtud:

„1. Täidesaatva riigi pädev asutus võib keelduda kohtuotsuse tunnustamisest ja karistuse täideviimisest juhul, kui:

[...]

i) vastavalt artiklis 4 sätestatud tunnistusele ei ilmunud asjaomane isik isiklikult kohtulikule arutelule, mille tulemusel otsus tehti, välja arvatud kui tunnistusel märgitakse, et kooskõlas otsuse teinud riigi õigusaktides määratletud täiendavate menetlusnõuetega

i) ja õigeaegselt

– esitati asjakohasele isikule kohtukutse isiklikult ning seega teavitati teda sellest, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel asjaomane otsus tehti, või sai asjaomane isik tegelikult muul viisil ametliku teabe selle kohta, millal ja kus toimub kava kohaselt kohtulik arutelu, mille tulemusel otsus tehti, sellisel viisil, et ühemõtteliselt tehti kindlaks, et asjaomane isik oli kavandatud kohtulikust arutelust teadlik,

– ning

– teavitati asjaomast isikut sellest, et otsuse võib teha ka siis, kui isik ei ilmu kohtulikule arutelule,

või

ii) on asjaomane isik, olles kavandatud kohtulikust arutelust teadlik, andnud volitused enda kohtulikul arutelul kaitsmiseks asjaomase isiku või riigi poolt määratud õigusnõustajale, kes teda kohtulikul arutelul kaitses,

või

iii) ning pärast seda, kui asjaomasele isikule otsus kätte toimetati ning teda teavitati selgesõnaliselt õigusest taotleda asja uuesti läbivaatamist või otsus edasi kaevata ning tema õigusest osaleda sellel kohtulikul arutelul, mis võimaldab asja, sealhulgas uue tõendusmaterjali sisulist uuesti läbivaatamist ja mille tulemuseks võib olla algse otsuse tühistamine:

– teatas asjaomane isik selgesõnaliselt, et ta ei vaidlusta seda otsust,

– või

– ei taotlenud asjaomane isik asja uuesti läbivaatamist ega kaevanud otsust edasi kindlaksmääratud ajavahemiku jooksul;

[...]“.

8 Raamotsuse artikkel 17 „Täideviimise suhtes kohaldatav õigus“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Karistuse täideviimist reguleeritakse täidesaatva riigi õigusega. Üksnes täidesaatva riigi asutused on pädevad vastavalt lõigetes 2 ja 3 sätestatule otsustama täitemenetluse üle ja määrama kindlaks kõik sellega seotud meetmed, sealhulgas enneaegse või tingimisi vabastamise põhjused.

[...]“.

Põhikohtuasja menetlus ja eelotsuse küsimused

- 9 M. D. on Poola kodanik, kelle harilik viibimiskoht on Saksamaal ja keda karistati Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże (Szczecin-Prawobrzeże rajoonikohus, Poola) 7. augusti 2018. aasta otsusega kuue kuu pikkuse vangistusega, mis jäeti tingimisi kohaldamata. Isik ei osalenud kohtumenetluses, kuigi Poola kohtute esitatud teabe kohaselt oli talle saadetud kutse kohtuistungile Poola aadressile, mille ta oli uurimismenetluses ise esitanud.
- 10 Sama kohus tühistas 16. juuli 2019. aasta kohtumäärusega karistuse mõistmise tingimisi ja pööras M. D-le mõistetud vangistuse täitmisele. Euroopa Kohtule esitatud toimikust ei nähtu selgelt täitmisele pööramise põhjused ega see, kas nimetatud otsus tehti pärast uut kriminaalkorras süüdimõistmist.
- 11 Sąd Okregowy w Szczecinie (Szczecini regionaalne kohus, Poola) tegi 13. augustil 2020 Euroopa vahistamismääruse, mille alusel peeti M. D. Saksamaal kinni. Staatsanwaltschaft Köln (Kölni prokuratuur, Saksamaa) keeldus 17. detsembri 2020. aasta otsusega seda vahistamismäärust täitmast nõukogu 13. juuni 2002. aasta raamotsuse 2002/584/JSK Euroopa vahistamismääruse ja liikmesriikidevahelise üleandmiskorra kohta (EÜT 2002, L 190, lk 1; ELT eriväljaanne 19/06, lk 34), mida on muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK (ELT 2009, L 81, lk 24) (edaspidi „raamotsus 2002/584“), artikli 4 punkti 6 alusel põhjusel, et asjaomase isiku harilik viibimiskoht on juba mitu aastat Saksamaal ja ta esitas vastuväite enda Poola ametiasutustele üleandmise suhtes.
- 12 Sąd Okregowy w Szczecinie (Szczecini regionaalne kohus) saatis 26. jaanuaril 2021 Generalstaatsanwaltschaft Berlinile (Berliini prokuratuur, Saksamaa) 7. augusti 2018. aasta kohtuotsuse tõestatud koopia koos tunnistusega, mida on nimetatud raamotsuse 2008/909 artiklis 4, et M. D-le mõistetud vangistus Saksamaal täide viidaks. Kohtutoimik edastati territoriaalselt pädevale Staatsanwaltschaft Aachenile (Aacheni prokuratuur, Saksamaa).
- 13 Pärast M. D. ärakuulamist, kes teatas, et ta ei olnud saanud kutset Poolas toimunud kohtuistungile, ja väitis, et talle esitatud etteheited on põhjendamatud, taotles Aacheni prokuratuur 2. novembril 2021, et Landgericht Aacheni (Aacheni esimese astme kohus, Saksamaa) karistuste täitmise kolleegium, kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, rahuldada Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże (Szczecin-Prawobrzeże rajoonikohus) 7. augusti 2018. aasta kohtuotsuse ja 16. juuli 2019. aasta kohtumääruse tunnustamise ja täitmise taotlus ning mõista M. D-le kuue kuu pikkune vangistus. Aacheni prokuratuur väitel olid kõik Poolas tehtud kohtuotsuse täitmiseks nõutud tingimused täidetud. Täpsemalt olid süüdimõistva kohtuotsuse aluseks olnud teod, mis pandi toime 2009. aasta märtsist sama aasta juunini, prokuratuuri sõnul karistatavad Saksa karistusõiguse alusel ebaseadusliku omastamise ja dokumentide võltsimisena.
- 14 Eelotsusetaotluse esitanud kohtus küsib, kas ta võib keelduda M. D-le Poolas mõistetud vangistuse Saksamaal täidetavaks tunnistamisest põhjusel, et Poola on rikkunud harta artikli 47 teist lõiku ja ELL artiklit 2. Kohus märgib, et tema käsutuses olev teave viitab süsteemsetele või üldistele puudustele Poola kohtusüsteemis ajal, mil tehti Sąd Rejonowy Szczecin-Prawobrzeże (Szczecin-Prawobrzeże rajoonikohus) kohtuotsus ja kohtumäärus, mille täitmist taotletakse, st 7. augustil 2018 ja 16. juulil 2019. Eelkõige viitab ta seejuures ELL artikli 7 lõike 1 alusel vastu võetud Euroopa Komisjoni 20. detsembri 2017. aasta põhjendatud ettepanekule õigusriigi kohta Poolas (COM (2017) 835 (final)) ning seda teemat käsitlevale Euroopa Kohtu hiljutisele praktikale.

- 15 Selles kontekstis tekib Landgericht Aachenil (Aacheni esimese astme kohus) küsimus, kas M. D-le Poolas mõistetud vangistuse tunnustamiseks ja täitmiseks Saksamaal peab kohus ise kindlaks tegema, kas selle liikmesriigi kohtusüsteemis oli 7. augustil 2018 ja 16. juulil 2019 puudusi ning kas on rikutud asjaomase isiku põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele või peab seda tegema Euroopa Kohus, et vältida erimeelsusi liidu liikmesriikide vahel. Sisulises analüüsis leiab see kohus, et ei ole ilmne, kas seisukoha, mida Euroopa Kohus väljendas 25. juuli 2018. aasta kohtuotsuses Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586) raamotsuse 2002/584 kohta, saab üle kanda raamotsusele 2008/909, kui viimases puudub raamotsuse 2002/584 põhjendusega 10 samaväärne säte, ning arvestades lahendust, mille Euroopa Kohus valis 27. mai 2019. aasta kohtuotsuses OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456).
- 16 Landgericht Aachen (Aacheni esimese astme kohus) küsib samuti, mida tuleb teha juhul, kui otsuse või otsuste, mille täitmist taotletakse, tegemise ajal oli õigusriigi olukord otsuse teinud liikmesriigis rahuldav, kuid see muutus hiljem halvemaks, mistõttu see ei ole enam nii hetkel, mil täidesaatva riigi kohus peab tegema otsuse süüdimõistva kohtuotsuse tunnustamise ja täitmise kohta.
- 17 Nendel asjaoludel otsustas Landgericht Aachen (Aacheni esimese astme kohus) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:
- „1. Kas kohtuotsust täitva liikmesriigi kohus, kes peab tegema kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise otsuse, võib – tuginedes raamotsuse 2008/909 [...] artikli 3 lõikele 4 koostoimes [harta] artikli 47 teise lõiguga – keelduda teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamisest ja selle otsusega mõistetud karistuse täideviimisest, mida näeb ette selle raamotsuse artikkel 8, kui on alust eeldada, et täidetavaks tunnustatava kohtuotsuse või sellega seotud hilisemate otsuste tegemise ajal ei ole olukord selles liikmesriigis kooskõlas põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, kuna kõnealuses liikmesriigis ei vasta kohtusüsteem ise enam ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõttele?
 2. Kas kohtuotsust täitva liikmesriigi kohus, kes peab tegema kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise otsuse, võib – tuginedes raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõikele 4 koostoimes ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõttega – keelduda teises liikmesriigis tehtud kohtuotsuse tunnustamisest ja selle otsusega mõistetud karistuse täideviimisest, mida näeb ette selle raamotsuse artikkel 8, kui on alust eeldada, et kohtuotsuse täidetavaks tunnustamise otsuse tegemise ajal ei vasta kohtusüsteem kõnealuses liikmesriigis enam õigusriigi põhimõttele?
 3. Kui esimesele küsimusele vastatakse jaatavalt, siis
kas enne seda, kui teise liikmesriigi kohtu tehtud otsuse tunnustamisest ja selle otsusega mõistetud karistuse täideviimisest viitega raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõikele 4 koostoimes harta artikli 47 teise lõiguga keeldutakse, kuna on alust eeldada, et olukord selles liikmesriigis ei ole kooskõlas põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, sest kõnealuses liikmesriigis ei vasta kohtusüsteem ise enam õigusriigi põhimõttele, tuleb teises etapis kontrollida, kas õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele vastuolus olev olukord on asjaomases menetluses toonud kahjulikke tagajärgi kaasa just süüdimõistetule?

4. Kui esimesele küsimusele ja/või teisele küsimusele vastatakse eitavalt nii, et otsuse tegemine selle kohta, kas olukord liikmesriigis ei ole kooskõlas põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, kuna kõnealuses liikmesriigis ei vasta kohtusüsteem ise enam õigusriigi põhimõttele, ei ole liikmesriikide kohtute, vaid Euroopa Liidu Kohtu ülesanne, siis

kas Poola Vabariigi kohtusüsteem oli 7. augustil 2018 ja/või 16. juulil 2019 ning kas see on praegu kooskõlas ELL artiklis 2 sätestatud õigusriigi põhimõttega?“

Eelotsuse küsimuste analüüs

Esimene kuni kolmas küsimus

18. Esimese kuni kolmanda küsimusega, mida tuleb analüüsida koos, soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõiget 4 ja artiklit 8 tuleb tõlgendada nii, et kohtuotsust täitva liikmesriigi kohus võib ise keelduda tunnustamast ja täitmast teise liikmesriigi kohtu tehtud süüdimõistvat kohtuotsust, kui tal on teavet selle kohta, et selles teises liikmesriigis esineb süsteemseid või üldisi puudusi seoses õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele ning laiemalt kohtusüsteemi toimimise ja õigusriigi austamisega. Jaatava vastuse korral küsib eelotsusetaotluse esitanud kohus, millise kuupäeva seisuga peab ta selliste süsteemsete või üldiste puuduste olemasolu hindama, ning kas ta peab ka veenduma, et nimetatud puudustel on olnud konkreetne mõju süüdimõistatud isiku olukorrale.
19. Sarnaselt raamotsusega 2002/584 täpsustab raamotsus 2008/909 kriminaalõiguse valdkonnas vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtteid, mis kohustavad iga liikmesriiki eelkõige vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajaneva ala osas eeldama – välja arvatud erandlike asjaolude esinemisel –, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust ja eelkõige liidu õiguses tunnustatud põhiõigusi (vt selle kohta 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Poltorak, C-452/16 PPU, EU:C:2016:858, punkt 26, ja 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 40). Nagu on rõhutatud raamotsuse 2008/909 põhjenduses 5, tugevdab see raamotsus õigusalast koostööd kriminaalasjades tehtud kohtuotsuste tunnustamisel ja täitmisel, kui liidu kodanikele on teises liikmesriigis mõistetud vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede, et hõlbustada nende isikute taasühiskonnastamist.
20. Selleks on nimetatud raamotsuse artiklis 8 ette nähtud, et täidesaatva riigi pädev asutus on üldjuhul kohustatud rahuldama taotluse tunnustada kohtuotsust ja viia täide teises liikmesriigis mõistetud vabadusekaotuslik karistus või vabadust piirav meede, mis on talle edastatud vastavalt nimetatud raamotsuse artiklitele 4 ja 5. Sellise taotluse võib ta üldjuhul rahuldamata jätta üksnes raamotsuse artiklis 9 ammendavalt loetletud mittetunnustamise või täideviimisest keeldumise põhjustel.
21. Euroopa Kohus on siiski möönnud, et erandlikel asjaoludel võib vastastikuse tunnustamise ja usalduse põhimõtetele seada täiendavaid piiranguid (5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punkt 82 ning seal viidatud kohtupraktika).
22. Nii on see teatavatel tingimustel raamotsusega 2002/584 reguleeritud valdkonnas, kui isikut, kelle suhtes on tehtud Euroopa vahistamismäärus, ähvardab vahistamismääruse teinud liikmesriigile üleandmise korral tegelik oht, et talle saab osaks ebainimlik või alandav kohtlemine harta artikli 4

tähenduses. Selle lahenduseni jõudmiseks tugines Euroopa Kohus esiteks raamotsuse 2002/584 artikli 1 lõikele 3, milles on ette nähtud, et raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse aluspõhimõtteid, mis on kirja pandud ELL artiklis 6, ning teiseks harta artiklis 4 tagatud põhiõiguse absoluutsusele (vt selle kohta 5. aprilli 2016. aasta kohtuotsus Aranyosi ja Căldăraru, C-404/15 ja C-659/15 PPU, EU:C:2016:198, punktid 83 ja 84).

- 23 Euroopa Kohus on veel otsustanud, et täidesaatev asutus võib jätta Euroopa vahistamismääruse erandkorras täitmata, kui tagaotsitava üleandmine võib tekitada talle tegeliku ohu, et rikutakse tema põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele, mis on sätestatud harta artikli 47 teises lõigus, arvestades harta ülimat tähtsust kõigile liidu õigusega isikutele antud õiguste ja ELL artiklis 2 osutatud liikmesriikide ühiste väärtuste, eelkõige õigusriigi väärtuse kaitsmisel (vt selle kohta 25. juuli 2018. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (kohtusüsteemi puudused), C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punktid 48 ja 59, ning 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punktid 45 ja 46).
- 24 Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib, kas selline lahendus on ülekantav taotlusele, milles ei soovita Euroopa vahistamismääruse alusel otsitud isiku üleandmist täidesaatvale asutusele raamotsuse 2002/584 alusel, vaid kohtuotsust täitvas riigis teisest liikmesriigist pärineva süüdimõistva kohtuotsuse tunnustamist ja täitmist, kui esinevad asjaolud, mis näitavad, et täitmisele kuuluva otsuse või seda puudutavate hilisemate otsuste tegemise ajal olid viimati nimetatud liikmesriigis kehtinud tingimused vastuolus harta artikli 47 teises lõigus sätestatud põhiõigusega õiglasele kohtulikule arutamisele.
- 25 Sellega seoses tuleb märkida, et raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõikes 4 on sätestatud, et see raamotsus ei mõjuta kohustust austada põhiõigusi ja õiguse aluspõhimõtteid, mis on kirja pandud ELL artiklis 6.
- 26 Lisaks on selle raamotsuse põhjenduses 13 märgitud, et raamotsus „austab põhiõigusi ja järgib põhimõtteid, mida tunnustatakse [ELL] artiklis 6 ning mis on leidnud kajastamist [...] hartas, eelkõige selle VI peatükis“, mille hulka kuulub õigus õiglasele kohtulikule arutamisele sõltumatus ja erapooletus seaduse alusel moodustatud kohtus, mis on toodud harta artikli 47 teises lõigus. Raamotsuse samas põhjenduses on täpsustatud, et „[raamotsust 2008/909] ei tuleks tõlgendada piiranguna otsuse täideviimisest keeldumiseks, kui on objektiivne alus arvata, et karistuse eesmärgiks on karistada isikut soo, rassi, usu, etnilise kuuluvuse, rahvuse, keele, poliitiliste vaadete või seksuaalse sättumuse alusel, või et see kahjustaks selle isiku olukorda mis tahes eespool nimetatud asjaoludel“.
- 27 Sellest järeldub, et samamoodi nagu raamotsust 2002/584 tuleb raamotsust 2008/909 tõlgendada nii, et kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus võib erandlikel asjaoludel keelduda teises liikmesriigis tehtud süüdimõistva kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest, kui tal on teavet süsteemsete või üldiste puuduste kohta, mis võivad mõjutada kohtuvõimu sõltumatust selles liikmesriigis ja kahjustada seega asjaomase isiku põhiõiguse õiglasele kohtulikule arutamisele olemust.
- 28 Vastuseks eelotsusetaotluse esitanud kohtu küsimustele, mis puudutavad tingimusi, mille korral võib raamotsuse 2008/909 alusel esitatud taotluse täitmisest keelduda juhul, kui kohtuotsuse teinud liikmesriigis rikutakse süsteemselt või üldiselt õigust õiglasele kohtulikule arutamisele, tuleb konkreetselt täpsustada, et võimalus keelduda raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõike 4 alusel

kohtuotsust tunnustamast ja süüdimõistvat kohtuotsust täitmast, sest esineb oht, et on rikutud põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele, eeldab, et kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus viib läbi kaheetapilise kontrolli.

- 29 Esimeses etapis peab see asutus kindlaks tegema, kas on objektiivseid, usaldusväärseid, täpseid ja nõuetekohaselt ajakohastatud andmeid, mis tõendavad tegelikku ohtu, et kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatusega seoses esinevate süsteemsete või üldiste puuduste tõttu rikutakse liikmesriigis harta artikli 47 teise lõiguga tagatud põhiõigust õiglasele kohtulikule arutamisele (vt analoogia alusel 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 52 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 30 Kui see on nii, siis peab kohtuotsust täitev õigusasutus teises etapis konkreetselt ja täpselt kontrollima, mil määral võisid esimeses etapis tuvastatud puudused mõjutada kohtuotsuse teinud liikmesriigi nende kohtute tööd, kelle pädevuses on läbi viia puudutatud isiku suhtes alustatud menetlust, ning kas isiku isiklikku olukorda ja selle süüteo laadi, millega seoses tema suhtes otsus tehti, ja selle süüdimõistva kohtuotsuse, mille täitmist taotletakse, tegemise faktilist tausta arvestades ning võttes selle olemasolul arvesse täiendavat teavet, mille see liikmesriik on raamotsuse alusel edastanud, on põhjendatult alust arvata, et käesolevas asjas on selline oht tegelikult realiseerunud (vt analoogia alusel 22. veebruari 2022. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus), C-562/21 PPU ja C-563/21 PPU, EU:C:2022:100, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 31 Sellega seoses tuleb märkida, et kuigi raamotsuses 2008/909 puudub samaväärne säte, nagu on raamotsuse 2002/584 põhjendus 10, mille kohaselt võib Euroopa vahistamismääruse täitmise peatada üksnes siis, kui üks liikmesriik on raskelt ja jätkuvalt rikkunud ELL artikli 6 lõikes 1 sätestatud põhimõtteid ja kui rikkumise on kindlaks teinud Euroopa Liidu Nõukogu kooskõlas ELL artikli 7 lõikega 1, mis puudutab võimalust liikmesriigi suhtes Euroopa vahistamismääruse mehhanism üldiselt peatada, ei saa kahtluse alla seada kohtuotsust täitva liikmesriigi pädeva asutuse vajadust viia igal üksikjuhul läbi eelmises punktis kirjeldatud kontroll.
- 32 27. mai 2019. aasta kohtuotsus OG ja PI (Lübecki prokuratuur ja Zwickau prokuratuur) (C-508/18 ja C-82/19 PPU, EU:C:2019:456), millele eelotsusetaotluse esitanud kohus tugineb, puudutas omakorda küsimust, kas prokuratuuri asutused kuuluvad raamotsuse 2002/584 tähenduses mõiste „vahistamismääruse teinud õigusasutus“ alla, millel puudub aga otsene seos käesolevas kohtuasjas esitatud küsimusega. Igal juhul ei saa sellest kohtuotsusest järeldada, et kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohtuvõimu sõltumatusega seoses esinevad süsteemsed või üldised puudused on piisavad selleks, et täidesaatev riik ei ole kohustatud raamotsuse 2008/909 alusel tunnustama kohtuotsuseid ja täitma süüdimõistvaid kohtuotsuseid, mille on teinud kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohtud (vt analoogia alusel 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus), C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punkt 50).
- 33 Nimelt tuleb märkida, et selliste süsteemsete või üldiste puuduste esinemine ei mõjuta tingimata kõiki selle liikmesriigi kohtute otsuseid igal üksikjuhtumil (vt analoogia alusel 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus), C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punktid 41 ja 42).

- 34 Kui võimaldada kohtuotsust täitva liikmesriigi pädeval asutusel omal algatusel peatada raamotsusega 2008/909 ette nähtud mehhanismi kohaldamine, keeldudes põhimõtteliselt rahuldamaast kõiki nende puudustega seotud liikmesriigi taotlusi kohtuotsuste tunnustamiseks ja kriminaalkaristuste täideviimiseks, seaks see kahtluse alla selle raamotsuse aluseks olevad vastastikuse usalduse ja vastastikuse tunnustamise põhimõtted. (vt analoogia alusel 17. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Openbaar Ministerie (vahistamismääruse teinud õigusasutuse sõltumatus), C-354/20 PPU ja C-412/20 PPU, EU:C:2020:1033, punkt 43).
- 35 Lisaks, vastupidi sellele, mida näib arvavat eelotsusetaotluse esitanud kohus, ei ole mitte Euroopa Kohtu, vaid selle kohtu ülesanne hinnata, kas asjaomase isiku esitatud tõenditest ilmneb põhjus, mis õigustab põhikohtuasjas kõne all oleva süüdimõistva kohtuotsuse tunnustamisest ja täitmisest keeldumist, arvestades siiski, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt kujutab selline keeldumise võimalus endast erandit, mida tuleb tõlgendada kitsalt (vt analoogia alusel 12. juuli 2022. aasta kohtumäärus Minister for Justice and Equality (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus – II), C-480/21, EU:C:2022:592, punkt 48 ja seal viidatud kohtupraktika).
- 36 Samuti tuleb seoses kuupäevaga, millest kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus peab selle hinnangu andmisel lähtuma, täpsustada, et kui tegemist on raamotsuse 2008/909 kohaldamisalasse kuuluva taotlusega ühes liikmesriigis tunnustada ja täide viia teises liikmesriigis tehtud süüdimõistvat kohtuotsust, tuleb kohtuotsuse teinud liikmesriigi kohtusüsteemis esinevate süsteemsete või üldiste puuduste olemasolu – eelkõige seoses kohtute sõltumatusega – analüüsida tingimata olukorra põhjal, mis valitses kõnealuses liikmesriigis süüdimõistva kohtuotsuse tegemise ajal. Hindamisel võib arvesse võtta selle olukorra arengut kuni nimetatud kuupäevani. Seevastu ei tule põhimõtteliselt arvesse võtta selle olukorra muutust pärast seda kuupäeva.
- 37 Sellise kontrolli eesmärk on nimelt võimaldada kohtuotsust täitva liikmesriigi pädeval asutusel asjaomase isiku esitatud tõendite alusel hinnata, kas sellistel süsteemsetel või üldistel puudustel võis olla konkreetne mõju kriminaalmenetlusele, mida selle isiku suhtes läbi viidi ja mille põhjal ta süüdi mõisteti (vt analoogia alusel 12. juuli 2022. aasta kohtumäärus Minister for Justice and Equality (vahistamismääruse teinud liikmesriigis seaduse alusel moodustatud kohus – II), C-480/21, EU:C:2022:592, punkt 41).
- 38 Eeltoodust järeldub, et eelotsusetaotluse esitanud kohtu ülesanne on hinnata süsteemsete või üldiste puuduste esinemist kohtuotsuse teinud liikmesriigis ning ka konkreetset mõju, mis neil võis olla süüdimõistetute olukorrale.
- 39 Seevastu ei ole vaja kontrollida seda, kas kohtuotsuse teinud liikmesriigis on õigusriigi põhimõtet järgitud kuupäeval, mil kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus peab tegema otsuse selle kohtuotsuse tunnustamise ja süüdimõistva kohtuotsuse täitmise taotluse kohta, kuna menetluse eesmärk ongi see, et asjaomane isik, keda ei pea üle andma viimati nimetatud liikmesriigi asutustele, jääb oma karistuse kandmiseks kohtuotsust täitvasse liikmesriiki.
- 40 Sama kehtib olukorra kohta kohtuotsuse teinud liikmesriigis tingimisi mõistetud karistuse täitmisele pööramise kuupäeval, kui see oli määratud sellise objektiivse tingimuse rikkumise tõttu, mis võis olla lisatud algele karistusele, kuna selline täitmisele pööramine kujutab endast lihtsat rakendusmeedet, mis ei muuda karistuse liiki ega määra (vt selle kohta 23. märtsi 2023. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (katseaja tühistamine), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, punkt 53 ja seal viidatud kohtupraktika).

- 41 Siiski, juhul, kui tingimisi mõistetud karistuse täitmisele pööramine tuleneb uuest süüdimõistvast kohtuotsusest, mida eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb põhikohtuasjas kontrollida, peab kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus hindama kohtuotsuse teinud liikmesriigis valitsenud olukorda kuni uue süüdimõistva kohtuotsuse tegemiseni, mille kuulutamise kaasnud täitmisele pööramine ning mis tegi seega esialgse karistuse tunnustamise ja täitmise taotluse esitamise võimalikuks (vt analoogia alusel 23. märtsi 2023. aasta kohtuotsus Minister for Justice and Equality (katseaja tühistamine), C-514/21 ja C-515/21, EU:C:2023:235, punktid 67 ja 68).
- 42 Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades tuleb esimesele kuni kolmandale küsimusele vastata, et raamotsuse 2008/909 artikli 3 lõiget 4 ja artiklit 8 tuleb tõlgendada nii, et kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus võib keelduda tunnustamast ja täitmast teise liikmesriigi kohtu tehtud süüdimõistvat kohtuotsust, kui tal on teavet selle kohta, et kõnealuses liikmesriigis esineb süsteemseid või üldisi puudusi seoses õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, eelkõige kohtute sõltumatuse osas, ning on piisavalt alust arvata, et need puudused võisid konkreetselt mõjutada asjaomase isiku suhtes läbi viidud kriminaalmenetlust. Kohtuotsust täitva liikmesriigi pädeva asutuse ülesanne on hinnata kohtuotsuse teinud liikmesriigis valitsenud olukorda kuni sellise süüdimõistva kohtuotsuse tegemise kuupäevani, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse, ning vajaduse korral kuni sellise uue süüdimõistva kohtuotsuse tegemise kuupäevani, millega kaasnud kohtuotsuse täitmisele pööramine, juhul, kui karistus, mille täitmist taotletakse, oli algselt mõistetud tingimisi.

Neljas küsimus

- 43 Võttes arvesse esimesele kuni kolmandale küsimusele antud vastust, ei ole neljandale küsimusele vaja vastata.

Kohtukulud

- 44 Kuna põhikohtuasja poolte jaoks on käesolev menetlus eelotsusetaotluse esitanud kohtus pooleli oleva asja üks staadium, otsustab kohtukulude jaotuse liikmesriigi kohus. Euroopa Kohtule seisukohtade esitamisega seotud kulusid, välja arvatud poolte kohtukulud, ei hüvitata.

Esitatud põhjendustest lähtudes Euroopa Kohus (neljas koda) otsustab:

Nõukogu 27. novembri 2008. aasta raamotsuse 2008/909/JSK vastastikuse tunnustamise põhimõtte kohaldamise kohta kriminaalasjades tehtud otsuste suhtes, millega määratakse vabadusekaotuslikud karistused või vabadust piiravad meetmed, nende Euroopa Liidus täideviimise eesmärgil (muudetud nõukogu 26. veebruari 2009. aasta raamotsusega 2009/299/JSK), artikli 3 lõiget 4 ja artiklit 8

tuleb tõlgendada nii, et

kohtuotsust täitva liikmesriigi pädev asutus võib keelduda tunnustamast ja täitmast teise liikmesriigi kohtu tehtud süüdimõistvat kohtuotsust, kui tal on teavet selle kohta, et kõnealuses liikmesriigis esineb süsteemseid või üldisi puudusi seoses õigusega õiglasele kohtulikule arutamisele, eelkõige kohtute sõltumatuse osas, ning on piisavalt alust arvata, et need puudused võisid konkreetselt mõjutada asjaomase isiku suhtes läbi viidud kriminaalmenetlust. Kohtuotsust täitva liikmesriigi pädeva asutuse ülesanne on hinnata kohtuotsuse teinud liikmesriigis valitsenud olukorda kuni sellise süüdimõistva kohtuotsuse

tegemise kuupäevani, mille tunnustamist ja täitmist taotletakse, ning vajaduse korral kuni sellise uue süüdimõistva kohtuotsuse tegemise kuupäevani, millega kaasnes kohtuotsuse täitmisele pööramine, juhul, kui karistus, mille täitmist taotletakse, oli algselt mõistetud tingimisi.

Allkirjad